

Aleš Gabrič

Odnos komunistične oblasti do katoliških intelektualcev po letu 1945¹

Po prevzemu oblasti leta 1945 je Komunistična partija Slovenije za svojega največjega nasprotnika označevala katoliško cerkev, ki je bila ena redkih oziroma skoraj edina močnejša organizacija, ki je niso vodili pristaši novega režima. Z ločitvijo države in cerkve je začela katoliška cerkev izgubljati privilegije, ki jih je uživala stoletja. Vodstvo cerkve je nasprotovalo politiki, ki ji je odvzemala moč, ugled in položaj ter posegala v povsem verske zadeve. Cerkvi pa niso bili vseh niti ukrepi, ki v modernih državah veljajo le za upoštevanje načela enakosti pred zakonom. Meja med obema procesoma, vsestranskim oblastnim pritiskom na cerkev in duhovščino na eni ter izenačevanjem pred zakonom na drugi strani, je bila zabrisana. Državni voditelji so proticerkveno vedenje običajno pojasnjevali kot normalen del procesa ločevanja cerkve od države.

V zgodovinopisju je bil pri opisovanju odnosa države in cerkve običajno v ospredju pritisk, ki ga je komunistična oblast izvajala na cerkvene ustanove.² V prispevku se bom omejil na problem, na katerega v omenjeni literaturi naletimo le izjemoma – na odnos oblasti do katoliških intelektualcev. S tem torej ni mišljena tista duhovščina, ki je vedno sledila navodilom cerkvenega vrha, temveč intelektualci, ki so sledili svojemu krščanskemu etosu in bili kritični na eni strani do države, na drugi pa tudi do katoliške cerkve in njene doktrine, ki tako kot komunistična ni poznala tolerance do drugače mislečih. Katoliška inteligenca je bila leta 1945 dokaj heterogena izobraženska srenja. Razhajala se je pri vprašanju možnosti delovanja katoličanov v novem političnem sistemu pa tudi pri ocenjevanju krivde duhovščine za medvojne dogodke na Slovenskem. V skladu s temi stališči je tudi

* dr. Aleš Gabrič, Inštitut za novejšo zgodovino, SI-1000 Ljubljana, Kongresni trg 1, ales.gabric@inz.si

1 Prispevek je nastal v okviru izvajanja raziskovalnega programa št. P6-0281 (A) Idejnopolični in kulturni pluralizem in monizem na Slovenskem v 20. stoletju, ki ga sofinancira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

2 Več gl. Alexander, *Church and State*; Živojinović, *Vatikan, katoliška crkva i jugoslovenska vlast*; Akmadža, *Katoliška crkva*; Čipić Rehar, *Cerkev in oblast*; Režek, »Vprašanje svobode vere«.